

ροίους ἴσχυσε νὰ νικήσῃ ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὴν μάχην, τοῦτο εἶναι καὶ τὸ οὐσιωδέστερον μέρος τῆς ἱστορίας ταύτης.

μετ' ἐπιστασίας ἐρευνα τῶν παρακειμένων χωρῶν τὸ πῶς τῆς ναυμαχίας. καὶ ἡ μετὰ σπουδῆς ἐρευνα τῶν ὄσων μᾶς λέγει ἡ ἱστορία σποράδην ὁμοίως ἐπὶ τῶν διατριζάντων κατ' αὐτὴν, μᾶς βοηθεῖ μάλιστα εἰς τὸ νὰ ἐνοήσωμεν τοῦ θαυμασίου ἐπιχειρήματος ἐργασίαν τὴν διεξαγωγὴν ἀλλ' ὅτι, ἐπιχειρήματα πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἐξικριβώσωμεν ἄριστον εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδέα παρατάξεως τῶν Ἑλλήνων τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ναυμαχίαν. Ὁ Ἡρόδοτος τοῦτον ἀντιγράφει Πλούταρχος [17] δὲν μᾶς ἀρκεῖ, εἶναι ἀληθές, τὰς λεπτομερείας τοῦ στρατηγικοῦ μετὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβείαν, ὡς μᾶς διέγραψαν οἱ ἐν Ἀφέταις καὶ Ἀρτεμιτίῳ γεγονότων, περὶ ὧν οἰοῦμαι προαινερέαμιν οὐχ ἧττον ὁμοίως εὐκόλον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης, τὰ ἅπαντα οὕτων συναρμόστιοντες καὶ τὴν διηγησιν Διόδωρου τοῦ Σικελιώτου προελκιδνοῦντες ὡς τεχνικῶς καὶ πλήρη, νὰ ὀρίσωμεν τὰ καθέκαστα, καὶ ἀποστήσωμεν τῷ ἀναγνώστῃ ὅσον ἐνδέχεται σαφὴν καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν διατριζάντα.

Ἡ Ἑλληνες ἀπὸ πρῶτης ἀνεχθέντες (18) ἐκ τοῦ ἡθελῆσαι Σαλαμίνας ἐπέλεον πρὸς ἑω φερόμενοι καὶ ἀποτόμιον τοῦ ὄρμου κατὰ τὴν Ψευταλαίαν οὐκ ἀποδέχοντες τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπισπεύδοντες τὴν μάχην, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ προλαθῶσι νὰ παραταχ-

θῶσι καὶ νὰ γνωρίσωσι τὸν ἀρμόδιον ἄνεμον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀγῶνων των, καὶ τοῦτον ἐπερίμενον ὡς δὲ, ἅμα προθύουτος τῆς ἡμέρας ὁ Νότιος ἤρχισεν βίαιος νὰ πλήττῃ τῆς προκειμένης θαλάσσης τὴν ἐπιπέδον, καὶ οἱ πολέμοιοι πληρῆστοιοι καταφαίνοντο εἰσπλέοντες, τότε πρῶτον ἀνακρούοντες καθίσταντο ἐν τάξει οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἔβλον τὸ συμμαχικόν τὴν παρακλυθεῖσαν ταύτην συστροφὴν ὄροντες εἰ ἐν Σαλαμῖνι Ἑλληνες (19), καὶ ὑποχώρησιν τοῦτο νομίσαντες τῶν ἀστροφῶν ναυμάχων, μακρὸν ἐδόθησαν καὶ γοεράς ἐξέπεμψαν φωνάς, ὅτιν διεθρολύθη παρ' αὐτοῖς τὸ λόγιον.

« Ὁ δαιμόνιοι! μέχρι κόπου ἐτι πρῶτον ἀνακρούεσθε » ; Ἀλλ' οὗτοι ἀτάραχοι κατὰ τὴν περὶ τὴν μάχην ἐπευδὸν νὰ καταλάβωσι τὴν τεταγμένην θέσιν σχηματίζοντες παραλληλόγραμμον ἐπίμηκες κατὰ τὸ στόμιον τῆς Σαλαμίνας ἐκαστὸν τούτου ἡ μὲν πρὸς ἑω πλευρὰ ἐξετείνετο πρὸς τὸν Πειραιᾶ τὸ ἀριστέρον κέρασ σχηματίζουσα, ἡ δὲ πρὸς ἐπίφραν κατὰ κἀκετον ἀγομένη πρὸς τὴν Σαλαμίνα προσδιώριετο ὡς ὀπισθοφυλακὴ τῶν ταξέων διεθροχουμένων καὶ ἡ τρίτη ἐσφύετο παραλλήλως τῆς Σαλαμίνας ἕως τὴν Ψευταλαίαν, σχηματίζουσα τὸ δεξιὸν κέρασ, συμπίπτοντων οὕτω τῶν δύο κεράτων κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν, καὶ καλυπτότων τὴν εἴσοδον.

Ἡ παρατάξις αὕτη εἶναι θαυμασία καθότι τῶν Ἑλλήνων αἱ τριήρεις, προσβοηθούμεναι ἀπὸ τὴν πελοποννησιακὸν ἄνεμον, πλαγίως αὐταῖς ἐπιπίπτοντα, ἀνακώχουσαν θαυμαστικῶς ἐντὸς τοῦ ὄρμου κατὰ πᾶσαν τὴν ἑκάστην τοῦ παραλληλόγραμμου τῶν μὲν δύο πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου ἀγούσων πλευρῶν, ἐπὶ τῆς γῆς ἐκατέρωθεν ἐρείδομένην πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κυκλώσεως, τῆς δὲ κατὰ μέτωπον, ἐτοιμῆς κατὰ τὸν εἰσπλουν πρὸς ἀντίκρουσιν καὶ συμπλοκὴν, ἐπὶ δὲ τῆς τελευτῆς καθέτου πλευρᾶς ἐφεδρευουσῶν τῶν κυριωτέρων δυνάμεων κατὰ βαθεῖς στίχους (διότι ἐν ταῦθα κατὰ μέσον τοῦ κόλπου ἐμελλον νὰ διαγωνισθῶσι τὸ ἔσχατον), πρὸς ἐπικουρίαν παρεσκευασμένων. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι μετὰ τὸ λαμπρὸν ναυτικὸν των κατέλαβον τὸ κέντρον, τουτέστι τὴν κατὰ κἀκετον καὶ ἐν στίχῳ βαθεῖαν παρατάξιν τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν Πελοποννησίων· εἰς δὲ τὴν δεξιὰν κατετάγη τὸ Αἰγυπτιακὸν ὄμοσ καὶ οἱ Μεγαρεῖς.

17) Ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. §. 13.) ἀναφέρει περὶ τῆς θέσεως ἧς ὁ Ξέρξης ἐξέλεξε πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἀγῶνος, λέγει μαρτυρούμενος τὸν Ἀκεστόδωρον οὗ εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μεσσηνίας ὑπὲρ τῶν λεγομένων κεράτων ἔστησε τὸν ὄρμον, κατὰ δὲ τὸν Φανιδῆμον ὑπὲρ τὸ Ἡράκλειον. Τὸ πρῶτον μεταφέρει τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσίνας, καὶ ἐπομένως διατρίβεται ὅλη ἡ μάχη τὸ δὲ εἰς τὸ στόμιον τῆς Σαλαμίνας, καὶ τὸ ἀληθὲς ἐγένετο, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τῆς διηγήσεως ὄσων ἱστορικῶν. Ἡρόδοτος Οὐρανία βιβλ. 11 κεφ. 76. Διόδωρος βιβλιοθ. ἱστορ. β. βλ. 11 β. 13.

18) Πλούταρχος ἐν βίῳ Θεμιστ. §. 18. εἰ. καὶ ἐν Οὐραν. βιβλ. 8 §. 83. 84. ἐξ ὧν μᾶς ἀναφανίσκει οἱ ἱστορικοὶ συμπεραίνοντες ὅτι σχεδὸν πάντες δὲν ἐσυζητήθη εἰς τὸν σύλλογον τῶν στρατηγῶν τῆς Σαλαμίνας ἀρ' ἐσπέρας, καθότι οὗτοι ἕως τῆς ἡμέρας ἀτιγμῆς τὴν ἀναχώρησιν ἐσκόπευσαν, καὶ ἐκκλιώσεως μόνως ἐβιάσθησαν νὰ μείνωσι καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐξ ἀνάγκης, ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπαρτρέχων τὰ πλήθη ἐδημηγόρει καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀγῶνας τὴν δ' ἐποῦσαν πλήρης χαρᾶς ἐστράτηγμά του ἐπέτυχεν, ἡ εὐ. υ α του τὸν καιρὸν καὶ τὴν περίστασιν συνέλαβε τὸ γεγονός ἐγγύδιον τοῦ πολέμου καὶ ἔδωκε τὰς ὁπορώ- παρατάξιν

(19) Ὁ Ἡρόδοτος [αὐτοῦ §. 84] ἀποδίδει τὸ γεγονός εἰς φάσμα γυναικὸς φανείσης κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ διακελευσάσης εἰς ἐπίκουρον τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀποστροφὴν ταύτην ἡμεῖς ὁμοίως ἱστορικώτερον δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν ταῦτα εἰς ἀνθρώπινον πάθος, εἰς τῆς φύσεώς μας τὴν ἀσθένειαν, μὴ κατακρίνοντες τὸν Ἀλικαρνεῖα ἀν' ἐφεῖσθη τῶν συγχρόνων καὶ ἄκρατων του καὶ μετέτρεψεν εἰς θεῖαν ἐμβρόμησιν ἀπύσταντον ἄκουσμα. Καὶ ὁ καλὸς Πλούταρχος πιστεύει ἐπίσης εἰς τὰ εἰδωλα καὶ φάσματα περὶ τῶν ὁμοίων λαλεῖ μὲν μὲν μὲν μὲν ἀφελίαν τὰ ἱστορούμενα τοῦ Ἡροδοτοῦ ἀναφέρειν. Ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους κεφ. 15.